

מטוב נהורף

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

שיחת ראש הישיבה | עיקרי השיחה שנמסרה לבני הישיבה | הרב אברהם יצחק גרינבוים שליט"א

מעמדו של החטא בחייו של עובד ה'

א

חטא העגל - ריחוק או חביבות?!

כל המבקש להבין אל עמקה של פרשת מעשה העגל, נזקק תחילה לתמיהה הגדולה שבבסיס החטא, התמיהה המובלטת בניגוד התהומי שבין שני הפסוקים הפותחים את הפרשה:

"וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכֹלֹתוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הַעֲדוֹת לַחַת אֶבֶן כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים: וַיֵּרָא הָעַם כִּי בִשֵׁשׁ מִשֶּׁה לְרַדְתָּ מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעַם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ... (שמות לא, יח-לב, א).

ברגע הנשגב של התגלות ה' לעמו, כאשר פָּלָה לְדַבֵּר אל משה את כל אשר יצָנָה את העם והנה נכון הוא לִיכַד עם לוחות האבן הכתובים באצבע אלקים, ברגע זה ממש ניצב העם ששמע קול אלקים מדבר אליו ופונה אל אהרן בבקשת ההבל 'קום עשה לנו אלהים!'

כיצד ניתן להבין ירידה תלולה כל כך במעמד הרוחני של דור המדבר? העם אשר ראה את האלקים על היס ושמע את קולו מְדַבֵּר מתוך הערפל, עוזב באחת את דרגתו הרוחנית ומתְאַנָּה לאלוהיות הרבה?!

בלשונו שונות הציגו חכמינו תמיהה זו, כל אחד בדרכו. במילים קצרות תָּמַךְ רבי שמואל בר נחמן במדרש (שמות רבה מא, א):

"נאה היה לאבותינו לקבל את התורה ולומר "כל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כד, ז); שמא נאה היה להם לומר "אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל" (שם לב, ד)?! אתמהה!!"

יחד עם זאת, כאשר אנו בוחנים את מאמרי חכמינו על חטא העגל, אנו מגלים כי ביקשו להאיר היבט נוסף של החטא: חביבותו של העם בעיני ה'! כך, לשם דוגמא, מציג רש"י בפתח פירושו לפרשת כי תשא את המשל שמשלו חכמינו זכרונם לברכה:

"למדת שְׁנִצְטוּי למנותם בתחלת נדבת המשכן, אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר (שם לב, לה): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם". משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דָּבָר, ומשפסק אמר לו לרועה 'בבקשה ממך מְנִי את צאני ודע כמה נותרו בהם', להודיע שהיא חביבה עליו" (פירוש רש"י לשמות ל, טז).

גישה זו מפתיעה. מה ראו חכמים להדגיש את חיבתם של ישראל בשעה זו דוקא? האם לאחר מעשה העגל, החטא הלאומי הראשון והקשה מכולם שרישומו ניכר בעם ימים רבים (כדרשת חז"ל (סנהדרין קב, א) על האמור (שמות לב, לד): "וַיִּבְיֹס פְּקֻדֵי וַפְּקֻדְתֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם" - "אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון"), האם זהו הזמן המתאים להעמיד במרכז את חביבותם של ישראל?!

מטוב נהורך

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

ב

החטא - חלון הזדמנויות רוחניות

החטא, כחלק ממצויאות החיים שאנו נתונים בה, טומן בחובו שתי אפשרויות קוטביות. יכול אדם להפגש בחטא ולהגרר אחריו, ירידה אחר ירידה, עד שיאבד לחלוטין את השגיו הרוחניים. עם זאת, בידו להפוך את החטא כלי להתעלות ובנין, אתגר התמודדות חדש הפותח שער לעליה חדשה בעבודת ה'. כאשר אדם חוטא הוא אכן מאבד מדרגתו, אולם אם ישכיל לקיים בנפשו "פי אַחרי שובי נחמתי" (ירמיה לא, יח), יהפוך החטא לחלק בלתי נפרד מתהליך עלייתו הרוחנית.

בספר 'נתיבות שלום' לפרשתנו הביא מדבריו של אחד הצדיקים שהתבטא, כי בראותו אדם שסדריו הרוחניים מתנהלים על מי מנוחות - לימודו כהלכה, תפילתו נאה ומצוותיו שלמות בכל עת, אין הוא מקנא בו כלל וכלל! זאת לאור ההבחנה כי חייו הרוחניים של הצדיק רצופים עליות ומורדות, התמודדויות ונפילות. "פי שבע פול צדיק נקם" (משלי כד, טז).

אלו הם דברי חכמינו זכרונם לברכה (חגיגה ה, א): "כל שאינו בהסתר פנים - אינו מהם". הנהגתו של הקדוש ברוך הוא עם יראיו היא בהסתר פנים, ואין היא מובחנת כי אם מתוך תהליך של הסתרה והתמודדות עם ההעלם והכיסוי.

את טיבה של הנהגה זו ביקש משה להבין בבקשו מעם ה' (שמות לג, יח): "הֲרֵאֵנִי נָא אֶת פְּבִדְךָ". מדוע אין הצדיקים זוכים לראות את כבודו של ה' בכל עת, ועליהם להתמודד שוב ושוב עם הסתר הפנים, לעמוד בגבורה מול נסיונות החיים ולדלג בקביעות על שוחות הכרויות לרגליהם?! האם לא נכון היה להעניק לעובדי ה' מעמד קבוע בדרגתם הרוחנית הגבוהה!?

ורוח הקודש משיבה ואומרת (שם לג, כ): "כי לא רֵאֵנִי הָאֲדָם נְחִי". אין חייו של האדם כי אם זאת: התמודדות קבועה ועיקשת מול נסיונות ונפילות. היכולת לקום ולהתנער מאבק החטא היא ממהותם של החיים. עמידה קבועה בדרגה רוחנית יציבה, אין היא מחייו של אדם כי אם מעמדם של המלאכים אשר אינם שייכים כלל אל עולם המעשה.

בדברים אלו אנו מאירים באור חדש את הכתובים העוסקים ביסורי הצדיקים. לא זיכוך וגמול בעולם הזה לבד יש כאן, כי אם עיקרה ומהותה של עבודתם ומטרתם בעולם הזה. הכתוב "פי אֶת אֲשֶׁר יִאָהֵב ה' יוֹכִיחַ וְיִכָּאֵב אֶת בֶּן יִרְצָה" (משלי ג, יב), ומאמר הגמרא (ברכות ה, א): "כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו - מדכאו ביסורין", באים להדגיש בפנינו את יעודו של הצדיק: עמידה עיקשת מול יסורי החיים ונפתוליהם, ולא מעמד רוחני קבוע ובלתי משתנה.

אם השכלנו לעמוד על חומרתו של החטא וניחמים אנו על מעשינו, אזי מתגלה חביבותו של העם בעיני ה' ביתר שאת. בשעה זו מתברר לכל כי העם עודנו דבק ביעודו ומבקש להתעלות ולהתמודד עם קשייו וכשלויו, וממילא עודנו עומד לפני ה' ומשרת לפניו. חביבות זו הוארה לאחר מעשה העגל. כאשר נפל העם באחת מדרגתו הרוחנית ונאלץ להתמודד לראשונה עם יעודו האמיתי, עם הנפילות האורבות לרגליו בחיי העולם הזה, בשעה זו - הכרת העם בחטא והחרטה עליו שימשה בעבורו כלי לעליה רוחנית חדשה. לפיכך מבקש ה' למנותם, להודיע כמה חביבים עליו.

"וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת הַדָּבָר הַרְעָה הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ" (שמות לג, ד), הוא פסגתו של מעשה העגל. ברגע זו הוכח כי החטא הנורא מוביל אל יעודו החיובי, לשמש בעבור העם כלי נסיון והזדמנות להתעלות מחודשת. לפיכך נצטוו עובר לכן "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" (שמות כה, ח; ע"פ פירוש רש"י לשמות לא, יח שהיה מעשה העגל קודם לציווי על בניית המשכן).

מִטּוֹב נְהוּרָךְ

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

הצו על תרומת מחצית השקל פותח בלשון "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". נשיאות הראש עשויה להתפרש

במשמע הגבהה והרמה, וענינה בכאן - כאשר יעלה העם ויתרומם מעלה מעלה בדרגתו הרוחנית. כי כן, כאשר הפיק העם את הלקח העולה ממעשה חטא העגל והשכיל להפוך את רגע הנפילה לשעת התעלות והתחזקות, ראויה היתה השעה לנשיאותם ורוממותם וגילוי חובתם לפני המקום.

מה נפלאים הם דברי חכמינו זכרונם לברכה (עבודה זרה ד, ב): "לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה", וכפירוש רש"י שם:

"כלומר, גיבורים ושליטים ביצרו היו ולא היה ראוי להתגבר יצרו עליהם, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה. שאם יאמר החוטא 'לא אשוב, שלא יקבלני', אומרים לו 'צא ולמד ממעשה העגל שִׁפְפְּרוּ ונתקבלו בתשובה'".

אין בידינו את היכולת להבין כיצד אירעה ירידה תלולה כל כך. נשגבת מבינתנו ההקבלה בין העם השומע קול אלקים מדבר אליו לבין זה המבקש 'קום עשה לנו אלהים'. אין בידינו אלא זאת: פתחון הפה שנתנו לנו אבותינו בתשובתם הכנה, ללמדנו את טיבה המדויק של עבודת ה': התמודדות תמידית ובלתי פוסקת עם נפילות החיים.

ג

'הראהו קשר של תפילין'

הכרה זו בתכליתו של החטא כחלק מעלייתו הרוחנית של האדם, עולה אף מדברי חכמינו על הכתוב בפרשתנו (שמות לג, כג): "וְנִקְאִיתָ אֶת אֲחֻרְיָי" - "אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין" (ברכות ז, א). ברי לנו כי ביקשו חכמים לבטא באמצעות קשר התפילין את סמליותה של ההתקשרות בין העם לאלקינו (תפילין) כלשון 'נפתלי' שענינו חיבור וקשר אדוק, ראה דברי מנחם בן סרוק שהובאו בפירוש רש"י לבראשית ל, ח).

רבנו בעל 'חתם סופר' (תורת משה, כי תשא) עמד על משמעותו של קשר התפילין, ובאר כי לתפיליו של הקדוש ברוך הוא מסר כפול: מחד, הרי הן בבחינת 'לְטַפֵּת בֵּין עֵינַיך', מסמלות את השגחתו של הקדוש ברוך הוא על יְרָאיו עושי רצונו העומדים לפניו 'בין עיניו'. מאידך, יש בתפילין גם קשר אחורי, המבטא את הקשר האמיץ שבין הקדוש ברוך הוא לאותם הנתונים מאחוריו - אלו אשר רחקו לפי שעה מדרך ה'.

גם כאשר מתרחק האדם מעבודת ה' והריהו נתון בדרגה רוחנית ירודה, עודנו כרוך ודבוק באלקינו בקשר שלא ניתן להתרה¹. ואין טיבו של קשר זה אלא ההזדמנות הנפלאה הטמונה בעומק החטא. אמנם במבט שטחי עלול האדם לתפוס את שעת החטא כרגע של יְאוּשׁ וחדלון אישים, אולם המשכיל לעמוד על עמקה של תשובה מבין כי בשעה זו דוקא נפתחים בפניו שערי עלייה ובכוחו להפוך את החטא לכלי מחזיק ברכה, קודש לעבודת ה'.

¹ יפים לענין זה דברי חכמים בחגיגה טו, א כי כאשר שרוי אדם בצער שכנה אומרת 'קלני מראשי, קלני מזרועי'. היינו שצערו של אדם השרוי בחטא מתבטא בקשרי התפילין המסמלים את התקשרותו של האלקים לעמו, ובעוד האדם חוטא - אם אמנם לא ניתק הקשר, מכל מקום צער גדול הוא לשכינה.

מטוב נהורך

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

כאשר הכיר העם את חומרת מעשיו בחטא העגל, רוח של יאוש השתלטה עליו וכמו מאליו השיל מעליו את עֲדֵיו מהר חורב (ראה לענין זה בספר 'דרש משה', חלק ב, פרשת כי תשא); אלא שלא די היה לו ביאוש, כי אם ביקשו למצות את הכוח הטמון בחטא, להתעלות הימנו ולהעפיל אל דרגות חדשות. כשם שראה משה במראה הנבואה את קשר התפילין וסמליותו, כך הכיר בכך העם ועלה ונתעלה ממעשה העגל לדרגתו החדשה - 'וַעֲשׂוּ לִי מִקִּדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם'.

ד

הנפילה והקימה - כלים לקידוש שם שמים

את פרשת כי תשא אנו מפטירים במעשה אליהו בהר הכרמל, בעוד שידוע לנו כי ההפטרה היא מענין הפרשה (ראה טור, אורח חיים, סימן רפד), ואמנם רמז נפלא לעניננו מוצאים אנו במדרש רבותינו על אשר אירע בשעה זו בהר הכרמל:

"אמר להם אליהו לנביאי הבעל: 'בחרו שני פרים תאומים מאם אחת, הגדלים על אבוס אחד, והטילו עליהם גורלות - אחד לשם ואחד לבעל'. ופרו של אליהו - היה נמשך אחריו והולך, ואותו הפר שעלה לשם הבעל - נתקבצו כל אותם נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ונביאי האשרה ארבע מאות, וכולם לא יכלו להזיז רגלו מן הארץ! עד שפתח אליהו פיו ואמר לו 'לך עמהם'. השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם: 'אני וחברי יצאנו מבטן אחד, וגדלנו במרעה אחד, ועל אבוס אחד, והוא עולה לחלקו של הקדוש ברוך הוא ושמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש עליו, ואני עליתי לחלק הבעל להכעיס את בוראי?! אמר לו אליהו: 'לך עמהם ואל ימצאו עליה; כשם ששמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש על יד זה שעמי, כך מתקדש על ידך'" (ילקוט שמעוני, מלכים א, רמז ריד).

ראו מה בין מחשבתו הראשונה של הפר להבחנתו הנפלאה של אליהו: כסבור היה אותו הפר שאין הוא נידון אלא לאבדון, לשמש ביד נביאי הבעל והבליהם, ואילו אליהו הנביא מעמידו על עומק תפקידו: כמוך כאחיק, שניכס יחד משמשים לקידוש שם שמים. כי כן, רק באמצעות החטא וההכרה באפסותו יוכל העם להתעלות עד להכרזה הנשגבה 'ה' הוא האלקים'. נמצאת מקדש שם שמים, אתה ואחיק המוקרב לה' אלקים.

המעידה והחטא, כמצוות וכמעשיו הטובים של האדם, שניהם יחד משמשים בדרכו של עובד ה' לעלייה מתמדת תוך התמודדות קבועה עם נסיונות החיים. ואם יהיה האדם לבן חיל וינצח במלחמת החיים, כי אז כלי מלחמתו הם ההצלחות והנסיגות גם יחד.

"אֵל תִּשְׁמָחִי אֶבְיָתִי לִי כִּי נִפְלָתִי קָמְתִי כִּי אֲשַׁב בְּחַשְׁךְ ה' אֹר לִי" (מיכה ז, ח). "אילולא נפלתי - לא קמתי, ואילולא שישבתי בחושך - לא היה ה' אור לִי" (ילקוט שמעוני, תהלים, רמז תרכח).

*

שמה זה הוא הדבר עליו הודה הקדוש ברוך הוא למשה רבנו: "יישר כחך ששברת!" זה הוא "המוֹכָא הַגְּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מִנִּי לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל" (דברים לד, יב; ראה פירוש רש"י שם). לא לימדם אלא את סודה של תשובה. מתוך השבירה והנפילה יכול אדם להתחיל פרק חדש בעלייתו הרוחנית ולהפוך את רגעי החולשה לנקודות אור בדרכו התמידית אל המסילה העולה בית אל.

מטוב נהורף

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

מבני החבורה | דבר תורה מאת הבה"ח אוריאל לקס / שיעור ג'

"וראית את אחורי לפני לא יראו" (ל"ג, כ"ג).

מסביר רש"י: הראה הקב"ה למשה קשר תפילין.

ותמוה: מדוע הראה לו דווקא קשר של תפילין?

מסביר הגאון ר' חזקיהו אליעזר קאהן: במסכת ברכות (דף ז עמוד א) נאמר, שמשה רבנו אמר לקב"ה "הודיעני נא את דרכך", ובעצם הקשה משה: "רבש"ע, מפני מה יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו"? כלומר-

היו למשה תמיהות בהנהגת העולם וביקש מה' שיסביר לו את דרכיו.

ועוד נאמר במסכת ברכות (דף ו' עמוד א) שבתפילין של הקב"ה כתוב הפסוק "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". ולפי"ז הסביר לו הקב"ה: אם יש לאדם שאלות על ההשגחה, שיביט ויראה שהקב"ה מניח תפילין שבהם נכתב שה' אוהב ומחבב את עמו ישראל, ומשתבח ומתפאר בהם – "מי כעמך ישראל". אם כן מובן לכל, שכל מה שה' עושה לעם ישראל זה לטובתם ולמענם, אף אם הם אינם מבינים כיצד ולמה

שבת שלום!

מטוב נהורף

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

הליכות עולם | שיעור בהלכה מהרב יעקב יהודה זילברליכט שליט"א

חטא כדי שיזכה חברך

רבותינו הראשונים התחבטו בקביעת כללים, אימתי "אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך", ואימתי, אם בכלל, ראוי לאדם "לחטוא" כדי לזכות את חברו. ונפק"מ לשאלות רבות, כמבואר להלן.

בסוגיית הגמרא בתחילת מסכת שבת (ד.) בעי רב ביבי בר אבבי "הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת, או לא התירו". וכאשר דנו באיזה מקרה מדובר, ואמר רב שילא "לעולם בשוגג, ולמאן התירו לאחרים" [רש"י: אחר שראה ובא לפנינו לישאל לרדותה קודם שיבוא חברו לידי חיוב חטאת]. דחה זאת רב ששת בטענה "וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך" [רש"י: וכי אומרים לו לאדם צא וחטא איסור קל כדי שלא יתחייב חברך עונש חמור]. ומפורש איפוא, שאין לאדם לעבור על איסור, מכל סוג שהוא, כדי להציל את חברו מחטא. מאידך, נאמר במסכת עירובין (לב.) בדין "חבר שאמר לעם הארץ [מלא לך כלכלה של תאנים מתאנת] וחבר אחר שמעו", שלדעת רבי, החבר ששמע רשאי לאכול מהתאנים ואינו צריך לעשר "דוודאי עישורי מעשר ההוא חבר קמא עילויה" משום ש"ניחא ליה לחבר דלעביד הוא איסורא קלילא" [רש"י: לתרום שלא מן המוקף - מדרבנן צריך להפריש תרומות ומעשרות "מן המוקף"] ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה". וכאן מפורש, שאדרבה, ראוי לאדם לעבור על איסור קל כדי להציל את חברו מאיסור חמור יותר, וצ"ע.

התוספות במסכת שבת ובמסכת עירובין הקשו את הסתירה הנ"ל בין הסוגיות, ומצאנו בדבריהם כמה דרכים ביישוב הסתירה, ומתוכם מסתעפים נפקא מינות רבות למעשה.

[א] בגמרא בעירובין החבר הוא הגורם לאיסור של אכילה ללא תרומות ומעשרות מהתורה [בגלל אמירתו לעם הארץ לאכול מהתאנים], ולכן מוטל עליו "לחטוא" באיסור קל [תרומה שלא מן המוקף] כדי להציל את חברו מאיסור חמור.

[ב] כאשר עדיין לא נעשה האיסור - מוטב שיעשה חבר איסור קל ולא יעשה איסור עם הארץ חמור.

[ג] במצוה רבה או במצוה דרבים - מותר לעבור על איסור קל כדי לאפשר לחברו לקיים "מצוה רבה" [כגון לשחרר חצי עבד וחצי בן חורין כדי שיוכל לקיים מצות פריה ורביה שהיא 'מצוה רבה'], או לצורך "מצוה דרבים" [לשחרר עבד כדי שיהיה מנין לתפילה בציבור ולאמירת דברים שבקדושה].

[ד] במקרה של פשיעה - כאשר אדם פשע, אין אומרים לאדם אחר לחטוא כדי שיזכה חברו הפושע [ועיי' בתוספות בעירובין שביארו מדוע ברדיית הפת נחשב "פושע" למרות שנקרא "שוגג"]. אולם כשאדם אינו פושע בחטאו [עם הארץ שבא לאכול לאחר שהחבר אמר לו שרשאי לאכול] צריך החבר לעשות איסור קל כדי שלא יעשה העם הארץ איסור חמור.

מטוב נהורף

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

הכרעת הפוסקים להלכה - אימתי אין אומרים לאדם "חטא כדי שיזכה חברך", ואימתי אומרים

כתב הבית יוסף (או"ח סי' שז ס"ק יד): "נשאל הרשב"א על אחד ששלחו לו בשבת שהוציאו בתו בחזקה מביתו על ידי ישראל משומד להוציאה מכלל ישראל, אם ישם לדרך פעמיו בשבת [ועובר בזה על איסור 'תחומין'] פן יפחידוה ותשתמד". ונקט הרשב"א כמו התירוץ הראשון שרק "כאשר אותו איסור בא לעם הארץ על ידי חבר", אומרים "חטא כדי שיזכה חברך", ולפי זה יוצא שאין לעבור על איסור 'תחומין' כדי להציל את בתו מהשמד. ומכל מקום סיים הרשב"א: "ועוד צריך תלמוד עד שיעמוד הדבר על בוריו".

אולם הבית יוסף נקט להלכה את תירוץ האחרים של התוספות - שבמצוה רבה או במצוה דרבים מותר לעבור על איסור קל כדי לאפשר לחברו לקיים "מצוה רבה", ושרק במקרה של פשיעה אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך. ולפי זה מסיק הבית יוסף: "לתירוצא דמצוה רבה, הדבר ברור שאין לך מצוה רבה מלהצילה שלא יפחידוה עד שתשתמד. ואם לתירוצא דמחלק בין פשע ללא פשע, הכא נמי לא פשעה והילכך לחלל עליה את השבת לפקח עליה שרי, ומצוה נמי איכא, ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מן התורה נראה דשפיר דמי". וכן פסק מרן הבית יוסף בשלחן ערוך בסימן ש"ו סעי' י"ד.

וצ"ע מה הדין כאשר הבת פשעה בהליכתה לשמד [שאלה מצויה בזמנינו בבנות ישראל המתגוררות בכפרים ערבים]. כי לפי התירוץ שהקובע הוא מצוה רבה או במצוה דרבים יוצא שמותר לעבור על איסור קל כדי שחברו יקיים "מצוה רבה", אולם לפי התירוץ שהקובע הוא אם היתה פשיעה, במקרה שפשע אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך. ובשו"ת נחלת שבעה (שאלה פג) כתב שמדברי הבית יוסף משמע שהתיר לחטוא עבור חברו רק כשלא פשע, ולכן בנדון שהשמד בא כתוצאה מפשיעה, אין להתיר. אולם הנחלת שבעה עצמו פסק שגם בפשיעה, מותר לחלל שבת כדי למנוע מחברו להמיר דתו. וראה בשערי תשובה (או"ח שם ס"ק יט) ובהערות תפארת לשבעה על שו"ת נחלת שבעה (אות ד) שצינו לשו"ת שבות יעקב שחלק על הנחלת שבעה, וכן דעת החיד"א בחיבורו ברכי יוסף - שאין לחלל שבת להציל פושעים מציפורני השמד.

ולמעשה דעת המג"א בסי' רנ"ד המובא במשנה ברורה (סי' רנד ס"ק כה) שהעיקר לדינא כהתירוץ שדין "חטא כדי שיזכה חברך" תלוי בפשיעה, וכאשר הבת פשעה בלכתה לשמד, אין לאביה לעבור אפילו על איסור דרבנן להצילה. אולם המשנה ברורה הכריע [בסי' שו ס"ק יד ובשער הציון שם ס"ק מו] כדעת האליה רבה, שרק באיסור דרבנן יש להקל לעבור על איסור כדי להציל פושע מהשמד, ולסמוך על תירוץ התוספות שלצורך מצוה רבה מותר לחטוא עבור חברו, ובנדון זה "אין מצוה רבה גדולה מזו, אולי תחזור בה" [ועי' עוד במשנה ברורה סי' שו ס"ק נח במה שנתבאר דברי הרמ"א בסימן שכח סעי' י שלא יסתרו למבואר בשו"ע בסי' שו].

מטוב נהורף

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

* * *

מתוך האמור לעיל נבוא לבירור הנדונים הבאים:

כיבוד באכילה ושתיה למי שידוע שלא יברך - לכאורה זהו "חטא כדי שיזכה חברך", משום שבנתינת המאכל עובר הנותן על לאו "לפני עוור לא תתן מכשול", מאחר שהמקבל יאכל ללא ברכה. אולם בשל חטא זה "מזכה" הנותן את המקבל שלא יעבור באיסור שנאה וכעס על ההולכים בדרך התורה.

ולכאורה יש לדון בזה על פי תירוצי הראשונים הנ"ל, ויש מקום להתיר כי המקבל אינו פושע, וגם האיסור נגרם על ידי הנותן. וראה מה שדן בזה הגרש"ז אורבך בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' לה). ובדבריו מבואר טעם נוסף להיתירא, כי "אין כאן נתינת מכשול אלא אדרבה, יש כאן הצלה ממכשול" [אולם מצויין שם בהערה שאין כן דעת החזון איש]. וגם בשו"ת שבט הלוי (אור"ח ח"ח סי' יז) כתב הגר"ש ואזנר ש"הלב נוטה שיש מקום להקל בזה".

חברי הצלה שנשלחו לבית חולה - ומיד צלצלו מבית החולה שמצבו השתפר, האם צריך להודיעם שלא ימשיכו בנסיעתם. בשו"ת שבט הלוי יו"ד חלק ח' כתב שיש לדון בדבר מדין "חטא כדי שיזכה חברך", ומכל מקום למעשה ודאי שאין לעשות כל פעולת איסור, שהרי חברי הצלה אינם עושים כל איסור במה שהזנקו להגיש עזרה.

הוצאת נורה בשינוי ממקרר כדי להציל עמי הארץ מלחלל שבת - ראה בספרו של רבי יצחק זילברשטיין [רבה של רמת אלחנן בבני ברק] חשוקי חמד) עמ"ס שבת דף ד.ד) מה שדן בזה לפי תירוצי הראשונים הנ"ל, ובמה שכתב בענין **אזעקה שנתקלקלה ואם לא יבטלנה יקראו השכנים למשטרה**.

מתן כשרות תוך ויתור על אכיפת איסורים - ראה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' נה) בנדון מתן הכשר לבית מלון שמקבל עליו לא לבשל בשר בחלב, אך מתנה זאת בכך שלא יפריעו לו להאכיל את אורחיו הרוצים בכך בשר בחלב צונן.

סידור קידושין ב'בין המיצרים' [ובכך הרב "חוטא" שעובר על המנהג לא להתחנן בזמן זה, כדי ל"זכות" אחרים לא לחיות חיי אישות באיסור] - ראה בשו"ת אבן פנה (יו"ד ח"א סי' קכב). ובמה שדן לענין **דחיית מילה בשבת בשל חילול שבת** צפוי של קרובי משפחה שעלולים להגיע לשמחה בשבת.

מעילה בכספי בנק לצורך אח המאיים בהתאבדות - ראה בדברי רבי שלמה זעפרני, אב"ד לענייני ממונות בירושלים, בספרו שמרו משפט (סי' קכו). ובמה שהוסיף פרטים **בדיני הצלת נפשת על ידי מעשה עבירה**.

חיוב תפילה בציבור לנוסעים לעיירות רחוקות לצורך מצוה - ראה בדברי הרב ברוך אוברלנדר בקובץ אור ישראל [9] הדן בשאלה יסודית, שכל רבני הקהילות ושלוחי המצוה לקירוב רחוקים או להשגחה על כשרות נתקלים בה - מהו ההיתר להתבטל מתפילה בציבור בגלל זיכוי הרבים, והלא אין אומרים "חטא [ביטול תפילה בציבור] כדי שיזכה חברך" - על פי תירוצי הראשונים ודברי הפוסקים הנ"ל בסוגיית "חטא כדי שיזכה חברך".

מטוב נהורף

עלון ישיבת נהורא

שבת קודש פרשת כי תשא
ט"ו אדר א' ה'תשע"א
שנה שנייה לעלון

עצו צו יהדות

יש לפתור את התשבץ בקובץ word המצורף.
ניתן לשלוח פתרונות לתא הדואר המצוין למטה.

התשבץ באדיבות עוזי קייש

תשבץ מס' 16

בתשבץ מדורג זה ככל שאנו מתקדמים בפתרון כלפי מטה יש להוסיף אות אחת עד למילה בת חמש אותיות. מכאן ואילך אנו מורידים אות אחת ככל שאנו מתקדמים בפתרון כלפי מטה. סדר האותיות עשוי להשתנות בפתרון במעבר משלב לשלב.

	1			
		2		
			3	
				4
			5	
		6		
	7			

1. שליח מהיר (ביחוד ברגל). "ה _____ יצאו דחופים" (אסתר ג טו) (בלשון יחיד)
2. זרם. "כ _____ מים" (שמואל ב ה כ)
3. אומן המתידך כסף וזהב ועושה מהם כלים שונים כמו – טבעות ותכשיטים. "מעשה חרש וידי _____" (ירמיה י ט)
4. פנים, קלסתר פנים. "אין _____ הפנים עם החטם" (משנה, יבמות טז ג)
5. אחד משבעה נביאים שנתנבאו לאומות העולם. "ו _____ הנעמתי" (גמרא בבלי בבא בתרא דף טו עמוד ב)
6. סלע גדול, צוק. "ונצבת על ה _____" (שמות לג כא)
7. צווי, פקודה, הוראה. "כי הואיל הלך אחרי _____" (הושע ה יא)

המערכת:
איתיאל סופר
גיא בטאט
אביעד חסדיאל

שבת שלום ומבורך!